

medium-sized businesses, to improve and support the activity of the borrower's bank in the market of services for corporate and private clients, etc.

Purpose. The purpose and objectives of the study is to create a calculation tool for a scientifically-based determination of the optimum values of financial performance indicators of the bank, which characterize its creditworthiness in the long term, in order to improve its position in the ranking of the group of competitive banks.

Methods. Methods used in the article: theoretical analysis and synthesis of the test material, social and qualitative research methods, analytical-statistical method.

Results. Achievement of the determined target values of the optimal (rational) financial indicators of the activity of «Bank №1» is not an instant matter. In the event that the owners of banking business, management and analytical service of Bank 1 will use the proposed theoretical and methodological effective tools for evaluating, analyzing and optimizing their financial performance indicators that characterize the credit rating of their bank, they will be able to assess the state of the bank and determine the benchmarks its financial development and accordingly implement an effective system of financial development management of the bank.

Originality. The paper describes the methodology for calculating and analyzing financial indicators that affect the bank's creditworthiness based on the use of a plurality of financial indicators to illustrate a new approach to such analysis and evaluation that is proposed for use in solving the problem of determining the bank's creditworthiness.

Conclusion. The use of the proposed theoretical and methodological tool for evaluating, analyzing and optimizing the indicators of its financial activities that characterize the bank's credit rating will provide an opportunity to assess the state of the bank and determine the guidelines for its financial development, and accordingly implement an effective management system and implement preventive measures to prevent the deterioration of the financial situation.

Keywords: bank, financial indicators, financial indicators analysis, rating, credit capacity, optimization, restrictions.

Одержано редакцією: 25.08.2017
Прийнято до публікації: 30.08.2017

УДК 353.1:005.21

НАЗАРЕНКО Сергій Анатолійович,
доктор економічних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри менеджменту та
економічної безпеки, Черкаський національний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто поняття системи менеджменту регіональних проектів і програм. Конкретизовано перелік підсистем системи менеджменту регіональних проектів і програм. Визначено базові принципи управління проектами і програмами регіонального розвитку. Встановлено, що рівень досконалості процедур проектного управління більшості суб'єктів регіональних систем не забезпечує на разі істотних конкурентних переваг, що обумовлює необхідність переходу до більш адекватних моделей регіонального розвитку. Перераховано етапи механізму управління проектами регіонального розвитку. Сформовано перелік суб'єктів, які є активними учасниками, ініціаторами та бенефіціарами проектів регіонального розвитку в Україні.

Ключові слова: управління проектами, регіон, регіональний розвиток, органи державного управління.

Постановка проблеми. Для забезпечення комплексного розвитку економіки країни важливо розуміти, як взаємодіють економіки її окремих регіонів. Управління проектами, програмами і портфелями проектів на даний час визнається новою економічною інфраструктурою, що забезпечує реалізацію прийнятих територіальних і національних стратегій розвитку. Для створення цієї мега-інфраструктури необхідні певні умови, що поєднують політичну, економічну та управлінську компоненти, що передбачає необхідність комплексного дослідження теоретичних засад управління проектами регіонального розвитку із врахуванням особливостей функціонування економіки України.

Нині діяльність з управління проектами отримала визнання у всьому світі і стала модним напрямом в ринковій економіці. Методологія та засоби управління проектами широко використовуються у всіх сферах цілеспрямованої і проектно-орієнтованої діяльності. За останні 30 років в усьому світі управління проектами сформувалося як нова культура управлінської діяльності і стало своєрідним культурним мостом в цивілізованому бізнесі і діловій співпраці країн різних континентів із різною історією розвитку, традиціями, економікою і культурою. На разі вже важко назвати хоча б один проект світового значення, який здійснювався б поза рамками ідеології і методології управління проектами. Важко також назвати хоча б одну відому в світі компанію, яка не використовує в своїй практиці методи і інструментарій управління проектами. Однак, на регіональному рівні діяльність з управління проектами не дістала достатнього розвитку у вітчизняних економічних реаліях, не зважаючи на те, що з початку 1990-х рр. органи державного управління в Україні усе частіше застосовують у своїй повсякденній діяльності методи і засоби проектного управління.

Нині, як ніколи, динамічність зміни зовнішнього середовища має враховуватися регіональними органами державної влади з метою забезпечення рівномірного економічного розвитку, та при цьому також необхідно постійно вирішувати проблему гарантування максимально ефективного використання обмежених територіальних ресурсів за певні обмежені часові інтервали. Для вирішення цих завдань доцільно вдатися до застосування практик проектного управління економікою регіону.

В цілому слід вести мову про необхідність зміни парадигми регіональної економіки та бізнесу, які доречно розглядати як сукупність взаємопов'язаних проектів. Подібний підхід дозволяє найбільш повно відобразити ще одну особливість сучасного регіонального управління – коли основною стратегічною конкурентною перевагою регіону стає гнучка поведінка в умовах мінливого зовнішнього середовища за допомогою формування системи проектного управління регіональною економікою. З огляду на це, дослідження сучасних теоретичних засад управління проектами регіонального розвитку набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням ефективного управління проектами як на національному, так і на регіональному рівні, присвятили свої праці знані вітчизняні дослідники. Так, Бушуєв С. Д., Яцишин Ю. В. вивчали інноваційні механізми інтуїтивного управління проектами та програмами [1], Каськів В. В. пропонує організаційні основи управління національними проектами в регіонах [2], Кунда Н. Т., Крамарчук Н. М. конкретизують сучасні засоби управління проектами [3], Осауленко І. А. досліджує управління змінами портфеля регіональних проектів [4], Польшаков В. І., Лашук А. М. розглядають управління інноваційними проектами на регіональному рівні [5], Рач В. А., Россошанська О. В., Медведєва О. М. визначають стан та тенденції розвитку тріадної методології управління проектами [6], Торгалло Т. О. узагальнює механізми формування та реалізації проектів регіонального розвитку як об'єкту державного управління [7], Федорчак О. В. пропонує інноваційні інструменти управління цільовими програмами та проектами [8], Чернихівська А. В. виявляє переваги

застосування проектного менеджменту у сфері регіонального управління [9], Чечет А. М. досліджує управління проектами на етапах життєвого циклу проекту [10].

На даний час більшість теоретичних і практичних розробок в сфері управління проектами орієнтовані на застосування практик проектного управління у діяльності окремих компаній і корпорацій; регіональний же аспект найчастіше зводиться до оптимізації структури проектів і органів управління. Цілісної, науково опрацьованої методології і набору методів і засобів управління регіональними проектами на разі вітчизняними науковцями не запропоновано. Розроблено лише загальні підходи до вирішення таких проблем, а набір засобів і методів в кожному конкретному випадку на прикладному рівні обирається або розробляється окремо.

В цілому можна констатувати, що дефініції управління проектами і проектного управління у регіональному аспекті в даний час починають опрацьовуватися на законодавчому рівні, але тільки в рамках формування управлінського механізму. Сутність управління проектами регіонального розвитку залишається недостатньо вивченою і вимагає подальшого дослідження матеріалів вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, глибокого осмислення і формування методологічних концептуальних розробок у цій царині.

Мета дослідження полягає в конкретизації теоретичних засад управління проектами регіонального розвитку. Для реалізації поставленої мети необхідним є вирішення ряду наступних завдань: визначити основні складові системи менеджменту регіональних проектів і програм; встановити перелік етапів процесу управління проектами регіонального розвитку; запропонувати принципи управління проектами і програмами регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У більшості наукових праць дефініція управління проектами позиціонується як інструмент, який сприяє досягненню найкращого результату в умовах обмеженої кількості ресурсів, часу, що є актуальним для вирішення проблем розвитку регіональної економіки в умовах, коли в межах відокремленого регіону формуються стратегічні напрямки розвитку як окремих галузей, так і всієї економіки в цілому, і на владному рівні необхідно забезпечити реалізацію процесів і механізмів для досягнення найкращого результату, особливо для тих регіонів, що є ресурсно-дефіцитними.

Система менеджменту регіональних проектів і програм – це цілісний комплекс взаємопов'язаних і регулярно виконуваних дій, що дозволяє результативно управляти проектами і програмами, і забезпечувати досягнення поставлених цілей у встановлені терміни і в рамках певного бюджету для конкретного регіону за рахунок формування необхідних умов для розвитку регіону і, в кінцевому підсумку, сприяти забезпеченню його конкурентоспроможності. До складу такої системи, згідно з більшістю існуючих міжнародних і вітчизняних стандартів управління проектами, повинні входити наступні підсистеми:

- підсистема управління інтеграцією проекту (програми) регіонального розвитку;
- підсистема управління завданнями проекту (програми) регіонального розвитку;
- підсистема управління термінами проекту (програми) регіонального розвитку;
- підсистема управління вартістю проекту (програми) регіонального розвитку;
- підсистема управління якістю проекту (програми) регіонального розвитку;
- підсистема управління людськими ресурсами проекту (програми) регіонального розвитку;
- підсистема управління комунікаціями проекту (програми) регіонального розвитку;
- підсистема управління ризиками проекту (програми) регіонального розвитку;
- підсистема управління поставками проекту (програми) регіонального розвитку.

Для процесу управління проектами регіонального розвитку характерною є послідовна реалізація таких етапів:

- визначення та аналіз цілей проекту регіонального розвитку;
- побудова, оцінка і вибір варіантів проекту регіонального розвитку;
- вибір складу виконавців проекту регіонального розвитку;
- розподіл ресурсів проекту регіонального розвитку;
- фінансування проекту регіонального розвитку;
- управління виконавцями проекту регіонального розвитку;
- управління ризиками проекту регіонального розвитку;
- оперативне управління проектом регіонального розвитку;
- завершення проекту регіонального розвитку.

З огляду на сучасні економічні реалії та стан розвитку вітчизняної економічної системи, базові принципи управління проектами і програмами регіонального розвитку мають бути наступними:

- управління, засноване на кращих міжнародних стандартах і вимогах в сфері проектного менеджменту, розробка єдиного структурованого уявлення проектного управління у галузі регіонального розвитку, чіткий опис його основних елементів;
- формування команди та адекватної організаційної структури управління проектом регіонального розвитку відповідної структури проекту і умов його реалізації;
- забезпечення функціонування процесів управління проектом регіонального розвитку і взаємодії його учасників;
- системний підхід до використання інструментів управління проектами регіонального розвитку на всіх рівнях;
- досягнення базового рівня і розвиток організаційної зрілості управління проектами регіонального розвитку та впровадження корпоративних стандартів менеджменту у формі посібників, процедур, шаблонів;
- правильне управління проектами регіонального розвитку може бути застосовано як до невеликих і одиничних, так до масштабних і тривалих проектів і програм регіонального розвитку;
- цілеспрямований процес досягнення проектних цілей при обмеженнях на фінансові, матеріальні, людські, часові та інші ресурси;
- розуміння проектною командою як соціальної мережі, включеної у внутрішні організаційні та зовнішні професійні соціальні мережі.

На сучасному етапі однією з ключових тенденцій ефективного регіонального розвитку є впровадження стратегічного проектного управління, що може стати фактором ефективності регіональних інноваційних систем. Рівень досконалості процедур проектного управління більшості суб'єктів регіональних систем не забезпечує на разі істотних конкурентних переваг, що обумовлює необхідність переходу до більш адекватних моделей регіонального розвитку. До таких моделей слід віднести: модель потрійної спіралі інноваційної взаємодії «Університети – бізнес – держава». Найбільш перспективним для вирішення проблеми регіонального розвитку в даному контексті є формування і вдосконалення організаційно-економічних механізмів розвитку проектного управління в масштабах регіональних систем та окремих їх учасників.

При формуванні механізмів регіонального розвитку на основі управління проектами доцільно врахувати той факт, що затребуваність управління не окремим проектом, а портфелем проектів, вимагає створення в регіональних системах механізмів спільного управління проектами (наприклад, надуніверситетські структури в рамках системи вищої освіти, створення рольової структури супроводів проектів в рамках підприємницьких кластерних груп). Великий потенціал як база для формування в регіональних системах механізмів спільного проектного управління в регіоні мають,

по-перше, організаційно-економічні механізми управління якістю, в тому числі якістю інноваційних проєктів, по-друге, маркетингові процедури підтримки проєктної діяльності, по-третє, проєктні офіси загального користування, ініціаторами створення яких можуть стати органи виконавчої державної влади.

В останні роки в Україні активізувалася робота щодо впровадження проєктного управління в органах виконавчої державної влади, що пов'язано із необхідністю забезпечення відповідності вимогам міжнародних стандартів управління проєктами.

Формування та вдосконалення механізмів проєктного управління на регіональному рівні буде ефективним при впровадженні механізмів нематеріальної мотивації учасників проєктної діяльності та механізмів управління проєктами регіонального розвитку. Забезпечення належного функціонування названих механізмів сприятиме досягненню стратегічних цілей ключових елементів регіональних інноваційних систем та цілей сталого розвитку регіонів України.

Актуальність реалізації механізмів управління проєктами регіонального розвитку в державному секторі постійно зростає. Доцільно визначити проблемні аспекти, які виникають при використанні методів проєктного управління на рівні регіону. По-перше, це прозорість того, що відбувається. У процесі проєктного управління досягнення проміжних результатів має бути абсолютно зрозумілим громадськості; воно фіксується і має бути відомим усім, хто залучений до цього процесу. По-друге – це націленість на командну роботу в частині об'єднання зусиль різних фахівців із різних областей, які потрібні і важливі для того, щоб професійно і коректно виконати всі завдання для досягнення результату. І, третє – впровадження проєктного управління здатне і повинно забезпечити скорочення витрат як тимчасових, так і грошових. Таким чином, реалізація проєктного управління регіонального розвитку означає більшу ефективність функціонування регіональних структур при менших витратах.

Формування механізму управління проєктами регіонального розвитку необхідно розглядати як узагальнену модель, побудовану на основі системного підходу з урахуванням системних принципів. Схематично механізм проєктного управління можна сформулювати у вигляді блочно-логічної моделі, що відображає структуру процесу взаємодії елементів механізму між собою.

Початковим етапом алгоритму є аналіз концепції і стратегії економічного розвитку регіону. На основі пріоритетних цілей і завдань інвестування та розвитку економіки далі реалізується процедура передпроєктного аналізу та дослідження зовнішніх і внутрішніх факторів процесу регіонального розвитку, що проводяться із використанням методів ситуаційного та порівняльного аналізу.

За результатами передпроєктного аналізу наступним етапом механізму проєктного управління регіональним розвитком є формування цілей і завдань проєктного управління. Формування цілей є початком процесу проєктного управління регіональним розвитком.

Виходячи зі сформованої системи цілей проєктного управління регіональним розвитком з пріоритетних напрямів, логічно впливає розробка комплексної програми проєктного управління інвестиціями об'єктів регіону. У формі логічного розвитку концепції механізму проєктного управління на цьому етапі відбувається формування процесу реалізації функцій механізму в просторі у вигляді багаторівневої системно-організованої структури проєктного управління.

Заключний етап механізму проєктного управління регіональним розвитком покликаний здійснювати контроль за виконанням програм у вигляді систематизації результатів проєктного управління, а також оцінку результатів проєктного управління регіональним розвитком.

Активними учасниками, ініціаторами та бенефіціарами проектів регіонального розвитку в Україні виступають:

- Міністерство економічного розвитку і торгівлі;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство фінансів України;
- Адміністрація Президента України;
- Національна академія державного управління при Президентові України;
- Національний інститут стратегічних досліджень;
- Українська асоціація районних та обласних влад, Асоціація міст України;
- Обласні та місцеві органи влади.

Прикладом ефективних проектів регіонального розвитку, що реалізуються в Україні, є проекти Євросоюзу. Європейський Союз спрямував другий конкурс проектів на надання критично важливої допомоги місцевим громадам через сприяння суспільній згуртованості та економічній діяльності внутрішньо переміщених осіб та громад, що їх приймають. У жовтні 2014 року Представництво ЄС в Україні запросило виявити зацікавленість щодо проектів з підтримки громад, які опинилися під впливом конфлікту. Також 14 проектів регіонального розвитку було реалізовано у 10 областях України: Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Одеській, Рівненській, Хмельницькій та Черкаській. У Черкаській області у рамках регіонального проекту було профінансовано створення регіонального навчально-практичного центру розвитку багатофункціональних кооперативів.

Загальною метою ефективного проекту регіонального розвитку має бути сприяння суспільному, економічному та територіальному згуртуванню країни. Реалізація проектів регіонального розвитку надасть можливість підвищити потенціал українських органів державної влади та інших зацікавлених сторін щодо розробки та впровадження ефективної політики регіонального розвитку.

Розгляд в сукупності всіх рівнів механізму проектного управління дозволяє створити цілісну картину реалізації проектного управління в регіоні, на основі якої стає можливим моделювати процеси розвитку економіки держави в цілому.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Актуальність проектного управління на регіональному рівні в Україні зростає. Доцільним є створення в кожному регіоні країни спеціальних штабів, проектних офісів, які стануть свого роду адміністраціями розвитку, забезпечать впровадження кращих механізмів створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

Комплексний характер економічних і політичних викликів, що стоять нині перед Україною, задає найвищий рівень вимог до функціонування державного апарату, координації роботи між усіма гілками влади, спільної роботи відомств. Для ефективної реалізації цих завдань необхідною є цілковита модернізація системи державного управління, що склалася в даний час. Одним із основних напрямів її вдосконалення може стати впровадження сучасних загальновизнаних методів управління проектами регіонального розвитку, розгляду яких і планується присвятити подальші дослідження.

Список використаних джерел

1. Бушуєв С. Д. Інноваційні механізми інтуїтивного управління проектами та програмами / С. Д. Бушуєв, Ю. В. Яцишин // Управління розвитком складних систем. – 2011. – Вип. 6. – С. 27-32.
2. Каськів В. В. Організаційні основи управління національними проектами в регіонах / В. В. Каськів // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Економіка. – 2012. – Вип. 12. – С. 231-236.
3. Кунда Н. Т. Сучасні засоби управління проектами / Н. Т. Кунда, Н. М. Крамарчук // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2012. – Вип. 9. – С. 89-94.
4. Осауленко І. А. Управління змінами портфеля регіональних проектів / І. А. Осауленко // Управління розвитком складних систем. – 2014. – Вип. 17. – С. 46-51.

5. Польшаков В. І. Управління інноваційними проектами на регіональному рівні / В. І. Польшаков, А. М. Лашук // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2005. – № 1. – С. 63-67.
6. Рач В. А. Стан та тенденції розвитку тріадної методології управління проектами / В. А. Рач, О. В. Россошанська, О. М. Медведєва // Управління розвитком складних систем. – 2010. – Вип. 3. – С. 118-122.
7. Торгалло Т. О. Механізми формування та реалізації проектів регіонального розвитку як об'єкт державного управління / Т. О. Торгалло // Актуальні проблеми державного управління. – 2014. – № 2. – С. 139-147.
8. Федорчак О. В. Інноваційні інструменти управління цільовими програмами та проектами [Електронний ресурс] / О. В. Федорчак // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_13.
9. Черняхівська А. В. Переваги застосування проектного менеджменту у сфері регіонального управління / А. В. Черняхівська // Стратегія економічного розвитку України. – 2014. – № 34. – С. 47-51.
10. Чечет А. М. Управління проектами на етапах життєвого циклу проекту / А. М. Чечет // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2012. – Вип. 10. – С. 602-606.

References

1. Bushuyev S. D. (2011) Innovative mechanisms of intuitive management of projects and programs. *Upravlinnya rozvytkom skladnykh system*, 6, 27-32.
2. Kas'kiv V. V. (2012) Organizational fundamentals of management of national projects in regions. *Naukovyy visnyk Akademiyi munitsypal'noho upravlinnya. Seriya : Ekonomika*, 12, 231-236.
3. Kunda N. T., Kramarchuk N. M. (2012) Modern project management tools. *Upravlinnya proektamy, systemnyy analiz i lohistyka. Tekhnichna seriya*, 9, 89-94.
4. Osaulenko I. A. (2014) Management of changes in the portfolio of regional projects. *Upravlinnya rozvytkom skladnykh system*, 17, 46-51.
5. Pol'shakov V. I., Lashuk A. M. (2005) Management of innovative projects at the regional level. *Upravlinnya proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, 1, 63-67.
6. Rach V. A., Rossoshans'ka O. V., Medvedyeva O. M. (2010) The state and trends of the development of the triad project management methodology. *Upravlinnya rozvytkom skladnykh system*, 3, 118-122.
7. Torhalo T. O. (2014) Mechanisms of formation and realization of projects of regional development as an object of public administration. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya*, 2, 139-147.
8. Fedorchak O. V. (2012) Innovative tools for management of target programs and projects [Electronic resource] *Derzhavne budivnytstvo*, 2. – Access mode : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_13.
9. Chernykhiv's'ka A. V. (2014) The benefits of project management in the area of regional administration *Stratehiya ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny*, 34, 47-51.
10. Chechet A. M. (2012) Project management at the stages of the project life cycle. *Upravlinnya proektamy, systemnyy analiz i lohistyka. Tekhnichna seriya*, 10, 602-606.

NAZARENKO Serhiy Anatoliyovych,

doctor of economics, professor,
fulfilling the duties of the
Head of the Department of Management
and Economic Security,
Cherkassy National University
named after Bogdan Khmelnytsky

THEORETICAL PRINCIPLES OF REGIONAL DEVELOPMENT PROJECT MANAGEMENT

Abstract. Introduction. *To ensure the comprehensive development of the country's economy, it is important to understand how the economies of its individual regions interact. Projects, programs and project portfolios are now recognized as new economic infrastructure, which ensures the implementation of the adopted territorial and national development strategies. To create this mega-infrastructure, certain conditions are required that combine political, economic and managerial components, which implies the need for a comprehensive study of the theoretical foundations of regional development projects, taking into account the peculiarities of the functioning of the Ukrainian economy.*

Purpose. *The purpose of the study is to specify the theoretical foundations of regional development projects management.*

Methods. *Classification, generalization, specification.*

Results. *Problematic aspects that arise when using project management methods at the regional level are established. First, it is the transparency of what is happening. In the process of project*

management, achieving intermediate results should be absolutely clear to the public; it is fixed and should be known to all who are involved in this process. Secondly, it is an emphasis on team work in terms of bringing together the efforts of various specialists from different fields, which are needed and important in order to professionally and correctly carry out all the tasks for achieving the result. And, thirdly – the introduction of project management can and should provide a reduction in costs, both temporary and monetary. Thus, the implementation of the project management of regional development means greater efficiency of the functioning of regional structures at a lower cost.

Originality. *The article deals with the concept of the management system of regional projects and programs. The list of subsystems of the management system of regional projects and programs is specified. The basic principles of project management and regional development programs are determined. It has been established that the level of perfection of the project management procedures of most subjects of regional systems does not at the moment provide significant competitive advantages, which necessitates the transition to more adequate models of regional development. The stages of the mechanism of project management of regional development are listed. A list of actors who are active participants, initiators and beneficiaries of regional development projects in Ukraine is formed.*

Conclusion. *The relevance of the project management in the public sector is increasing. It is advisable to create special headquarters, project offices in each region of the country, which will become a kind of development administration, will ensure implementation of the best mechanisms for creating a favorable investment climate in Ukraine.*

The complex nature of the economic and political challenges facing Ukraine today sets the highest level of requirements for the functioning of the state apparatus, coordination of work among all branches of government, and the joint work of the departments. For the effective realization of these tasks, it is necessary to completely modernize the system of public administration that has developed at present. One of the main directions of its improvement may be the introduction of modern, generally accepted methods of managing regional development projects.

Key words: *project management, region, regional development, public administration.*

*Одержано редакцією: 25.08.2017
Прийнято до публікації: 30.08.2017*